

Dr Ewa Romanowska

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

SZKOŁA – WSPÓLNOTA DĄŻEŃ?

Pod redakcją

Aleksandry Minczanowskiej,

Anny Szafrąńskiej-Gajdzicy,

Mirosława J. Szymańskiego,

Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, ss. 322,

ISBN 978-83-8019-416-8

„Szkoła – wspólnota dążeń?” to tom złożony z rozdziałów zainspirowanych problematyką Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Szkoła. Wspólnota dążeń czy konflikt podmiotów?*, która odbyła się w Cieszynie-Ustroniu, w 2015 roku. Organizatorem Konferencji była Katedra Socjologii Edukacji, Wydziału Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego, Zakład Pedagogiki Szkolnej, Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej.

Książka składa się z trzech części ujętych problemowo a zatytułowanych: Współpraca w szkole – konteksty teoretyczne, Współpraca w szkole – dylematy i doświadczenia, Szkoła jako miejsce budowania współpracy i tworzenia wspólnoty – propozycje rozwiązań.

W pierwszej części Mirosław Szymański analizuje i syntetyzuje stanowiska wielu autorów w celu ustalenia znaczenia konfliktów w życiu wspólnoty społecznej. Autor zwraca uwagę na różnorodność konfliktów w zależności od przyjętego kryterium

podziału: podmiotu, przedmiotu i charakteru sprzeczności, zasięgu, przebiegu, czasu trwania, konsekwencji konfliktu, a także obiektywnego lub subiektywnego charakteru. Konflikty „wspólnotowe”, które nie są wynikiem przypadkowych nieporozumień na terenie szkoły dotyczą zwykle metod, środków i organizacji działania. Mogą one przybierać charakter konfliktów twórczych prowadzących do innowacyjnych rozwiązań i umacniających wspólnotę. W szkole powstają także konflikty destruktywne, które osłabiają ich strony, ale także związane z nimi wartości i cele. Autor wskazuje sposoby przekształcania konfliktów destruktywnych w konstruktywne. Kompetencje mediacyjne i umiejętności zarządzania konfliktami stanowią w tym ujęciu bardzo ważny element warsztatu nauczyciela w każdej szkole.

Inetta Nowosad prezentuje program szkolny jako instrument rozwoju szkoły. Podkreśla, że program szkolny, który realizuje ten cel powinien wyrastać z koncepcji pedagogicznej przyjętej i akceptowanej przez kadre nauczycieli danej placówki. Musi być zorientowany na potrzeby danej szkoły. Program taki powstaje etapami i z założenia nie jest na wstępie drobiazgowo zaplanowany. Kierunek zmian zawsze powinna wyznaczać aksjologia przyjęta przez pedagogów przez co osiąga się zgodność teorii z praktyką.

Problemy uczenia się nauczycieli we wspólnocie praktyków w szkole podjęła Joanna Madalińska-Michalak. Postrzega ona nauczyciela jako osobę uczącą się *w pracy i dla pracy*. Eksponuje za Etienne Wengerem cztery wymiary uczenia się we wspólnocie: uczenie się jako doświadczenie, przynależenie, działanie i stawianie się. Do długoterminowych korzyści uczenia się w szkole jako uczącej się wspólnocie zalicza poprawę komunikacji, a przez to lepszą synergię wspólnych i jednostkowych działań. Ważnym walorem jest też poszerzenie i pogłębienie profesjonalnej wiedzy pedagogicznej oraz osobistych kompetencji poszczególnych nauczycieli. Autorka podkreśla istotny wpływ dyrektora na wyzwalamie lub hamowanie twórczych postaw wśród pedagogów. Może on wspierać kulturę organizacji zorientowaną na rozwój i integrację lub odgrywać rolę negatywną promując na przykład rywalizację i podziały. Zagadnienie to wiąże się zarazem z problemami autonomii szkoły, demokratycznymi lub narzuconymi nomina-

cjami na stanowiska dyrektorów, publicznym lub prywatnym statusem szkoły i zasadami finansowania placówki.

Natomiast Anna Perkowska-Klejman i Anna Górka-Strzałkowska analizują szkołę z trzech perspektyw – jako instytucję, system społeczny i organizację. Pierwsza perspektywa kieruje uwagę na funkcje szkoły, druga – na panujące stosunki społeczne, a trzecia na sposoby realizowania przyjętych celów i zadań, które są konsekwencją określonej koncepcji teoretycznej szkoły.

Hanna Stępniewska-Gębik podjęła próbę przedstawienia troski o siebie, pozostającej w ścisłym związku z innymi jako podstawy budowania wspólnoty. Koncentracja nauczyciela na uczniu wymaga pierwotnego skupienia się na sobie, zbudowaniu relacji ze sobą. Dążenie do życia dobrego z innym i dla innego wymaga od pedagoga ciągłego doskonalenia się, dorastania do ról, funkcji, zadań. Proces ten obejmuje etapy poznania siebie, refleksji i pracy nad sobą. Etyka troski o siebie staje się wobec tego ważnym filarem budowania każdej wspólnoty.

W ostatnim rozdziale Milan Chmura i Josef Malach z Uniwersytetu Ostrawskiego ukazują i analizują problemy rozwoju kompetencji kluczowych u uczniów szkół podstawowych w Republice Czeskiej.

W drugiej części tomu zostały zaprezentowane dylematy współpracy w szkole różnych podmiotów edukacyjnych i propozycje rozwiązań dostrzeżonych problemów.

Joanna M. Łukasik zwraca uwagę na pożądane i faktyczne relacje interpersonalne między nauczycielami w szkołach i potrzebę przekształcenia „złudzenia wspólnoty” we „wspólnotę wrażliwą” zorientowaną na jakościowy rozwój całej społeczności edukacyjnej. Wskazuje zasady kształtowania pozytywnych relacji, a także wybrane strategie skutecznego przywództwa. Problemy relacji i współpracy nauczycieli analizują również Magdalena Grochowalska i Anna Szafrąńska-Gajdzica. Pierwsza przedstawia opinie początkujących nauczycieli, a druga – wyróżniających się nauczycieli i aktywnych pedagogów – liderów.

Kierunki przemian relacji rodziny i szkoły, warunki i podstawy prawne współpracy rodziców i nauczycieli ukazuje Jolanta Szempruch. Zauważa, że podstawą otwartości współczesnej szkoły na współpracę z rodzicami jest uznanie ich za pełnoprawnych

członków społeczności szkolnej. Wiąże się to zarazem z potrzebą rozwijania świadomości wychowawczej rodziców i ich umiejętności angażowania się w życie szkoły. W kolejnych tekstach Alicja Hruzd-Matuszczyk i Agnieszka Pawluk-Skrzypek kontynuują problematykę współpracy rodziców i nauczycieli. Pierwsza Autorka koncentruje swoją uwagę na polskiej szkole za granicą, a druga – na uczniach ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Wiele miejsca przeobrażeniom roli i funkcji nauczyciela we współczesnej szkole poświęciła Katarzyna Borawska-Kalbarczyk. Zdolność krytycznego myślenia i umiejętność konstruowania wiedzy to ważne kompetencje, których zdobycie umożliwia według Autorki nauczyciel – przywódca organizujący warunki do współpracy podmiotów edukacyjnych i stwarzający możliwości realizacji założonych celów edukacyjnych.

Następny rozdział autorstwa Natalii Józefackiej-Szram przedstawia wyniki badań, które stanowią próbę ukazania zależności pomiędzy opiniami rodziców i nauczycieli na temat zdolności dzieci 5 i 6. letnich a poziomem ich faktycznych zdolności w zakresie pamięci roboczej, regulacji, hamowania i planowania. Natomiast Marta Krasuska-Betiuk kieruje uwagę na relacje między opiekunami praktyk i studentami w procesie budowania partnerstwa edukacyjnego. Wskazuje badania, prowadzone w tym obszarze, w wybranych polskich uczelniach i prezentuje wycinek badań własnych dotyczący uwarunkowań społecznego postrzegania uczestników praktyk.

Na problem niskich osiągnięć polskich uczniów w zakresie edukacji elementarnej w dziedzinie matematyki wskazują Karolina Skarbek i Joanna Zalewska. Przedstawiają badania własne, które potwierdzają niekorzystny obraz kształcenia matematycznego uczniów klas I-II. Stwierdzają, że przyczyną tego stanu są niskie twórcze i merytoryczne kompetencje samych nauczycieli. Wśród zarzutów wobec edukacji matematycznej w badanych szkołach wymieniają statyczność niemalże we wszystkich obszarach, ograniczanie się do minimum określonego w podstawie programowej, brak zadań niestandardowych, nacisk na biegłość rachunkową, brak indywidualizacji kształcenia, a także niedostateczne wykorzystanie dostępnych w szkole środków dydaktycznych. I w ostatnim opracowaniu części drugiej Natalia Maria

Ruman przedstawia działania Powiatowego Zespołu Szkół nr 2 im. K. Miarki w Pszczynie zmierzające do integracji wielokulturowej społeczności i wzmacniania szerokiego środowiska edukacyjnego.

Trzecia część tomu zawiera rozdziały dotyczące dobrych praktyk – skuteczne sposoby budowania współpracy i tworzenia wspólnoty w szkole. Joanna Wnęk-Gozdek przybliży ideę edukacji rówieśniczej i wskazuje związane z nią wyzwania wobec nauczycieli, uczniów i edukatorów rówieśników. Natomiast Sebastian Ciszewski promuje dwie metody – Action Learning i Experiential Learning Model jako skuteczne wsparcie w rozwoju kompetencji społecznych nauczycieli w zakresie pracy w zespole.

W następnym rozdziale Magdalena Zapotoczna ukazuje uczniowskie firmy w Niemczech, pojmowane jako projekty szkolne o celach pedagogicznych, w ramach których uczniowie zajmują się działalnością produkcyjną, handlową lub usługową. Autorka uznaje je za wartościowe narzędzie w długoterminowej strategii poprawy jakości edukacji i wzmocnienia integracji szkoły ze środowiskiem lokalnym. Celem opracowania Błażeja Przybylskiego jest analiza formalnej edukacji obywatelskiej w szkole i wskazanie instytucjonalnych rozwiązań, które mogą doprowadzić do wzrostu zaufania i poczucia sprawstwa wśród uczniów. Aniela Różańska zamyka tę ciekawą publikację rozważaniami na temat zadań międzykulturowej edukacji religijnej, które powinna realizować szkoła jako wspólnota podmiotów zróżnicowanych kulturowo. Autorka postuluje, aby adekwatnie do przemian społeczno-religijnych i wynikających z nich zadań i potrzeb zmienić formę edukacji religijnej na bardziej otwartą i dialogiczną oraz poszerzyć zakres i cele edukacji religijnej w szkołach publicznych.

Książkę „Szkoła – wspólnota dążeń” rekomenduję dyrektorom szkół, nauczycielom, rodzicom, studentom oraz osobom zainteresowanym budowaniem wspólnot i reformą edukacji.

